

Nr 137.

Av herr **Wohlin m. fl.**, om uppställande av legala kompetensvillkor för rätten att idka hantverk m. m.

Under de senaste årtiondena har från näringsidkarehåll, särskilt från hantverket, gång efter annan framställts krav om viss begränsning av den i 1864 års näringsfrihetsförordning medgivna oinskränkta näringsfriheten. Till stöd för ifrågavarande krav har därvid av hantverkarna och deras organisationer framhållits, hurusom den rådande friheten för envar att oavsett kunskap eller erfarenhet i yrket starta hantverksrörelse medfört en omfattande tillströmning till hantverksyrkena av personer utan tillräckliga kvalifikationer för yrkets bedrivande. En allmän tillbakagång inom hantverket hade härav blivit följd. Yrkesskickligheten inom hantverket hade avtagit, varigenom hantverkarnas anseende sjunkit. Den minskade uppskattningen av yrkeskunskap och färdighet hade ock haft till följd, att konkurrensen mellan företagarna urartat till en tävlan enbart om lägsta pris utan hänsyn till fullgott arbete. Hantverkets konkurrenskraft i förhållande till industrien hade undergrävts, och även den kunnigaste hantverkare hade ofta att kämpa mot stora svårigheter för att hålla sin rörelse uppe. För att råda bot för de påtalade missförhållandena å området har från hantverkets organisationer framställts yrkande om att såsom villkor för rätten att självständigt utöva hantverk skulle krävas viss tids praktik i yrket, genom gesällbrev eller på annat lämpligt sätt styrkt yrkeskunskap samt kunnighet i bokföring och kostnadsberäkning.

Ifrågavarande och därmed sammanhängande spörsmål har varit föremål för utredning i samband med den allmänna utredning, som, igångsatt jämlikt av Kungl. Maj:t den 25 februari 1921 meddelat förordnande, under åtskilliga år pågått för revision av gällande näringsfrihetslag och som slutligen resulterade i proposition i ämnet (nr 41) till 1932 års riksdag. Av berörda proposition framgår, att utredningen i stort sett bekräftat de uppgifter, som av hantverkets målsmän lämnats inför statsmakterna angående de missförhållanden, som rådde inom hantverket. I propositionen föreslogos emellertid icke några positiva åtgärder från statsmakternas sida för undanröjande av angivna missförhållanden. Sådana ha ej heller av riksdagen beslutats. I anförande till statsrådsprotokollet angående propositionen förklarar föredragande departementschefen, att han väl beaktade hantverkets svårigheter men icke funne den väg, som av hantverkarnas organisationer anvisats för svårigheternas avhjälpande, framkomlig. Betydande resultat borde härutinnan kunna vinnas genom åtgärder av hantverkarna själva och deras organisationer genom samarbete och inbördes överenskommelser för förverkligande av det mål, för vars uppnående lagstiftningens ingripande påfordrades. Uppställande av legala villkor för rätt till självständig yrkesutövning kunde han för sin del icke tillstyrka.

Sedan 1932 års riksdag ha förhållandena inom hantverket på grund av depressionen undergått en väsentlig försämring. Att erinra är i detta sammanhang, hurusom de för hantverket inträdda ökade svårigheterna vid 1933 års riksdag föranledde inrättande i anledning av kungl. proposition nr 221 av en särskild statlig lånefond, benämnd lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare, för vilken fond anvisades ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor. I 1934 års statsverksproposition begäres — under »Utgifter för kapitalökning» — ytterligare anslag för fortsättande av den till stöd för hantverkarna sålunda upptagna låneverksamheten.

I den ovan omnämnda propositionen (nr 221) till 1933 års riksdag, till vilken hänvisas, lämnas en utförlig och övertygande redogörelse för de svårigheter, mot vilka stora grupper av landets hantverkare för närvarande hava att kämpa. I propositionen omnämnes hurusom avsättningen inom hantverksföretagen under krisen avsevärt gått tillbaka och hurusom den minskade arbetstillgången inom alla yrken till ytterlighet skärpt konkurrensen. Från nära nog hela landet hade rapporterats partiella och även totala driftsinställelser med ty åtföljande avskedanden av arbetare. Arbetslösheten hade väsentligt ökat. Hantverksmästare, vilka tidigare sysselsatt ett flertal arbetare, arbetade nu med väsentligt reducerad arbetsstyrka. Mindre företagare, vilka tidigare haft en eller annan arbetare, hade knappast full sysselsättning för den egna arbetskraften. Genom att avskedade arbetare etablerade sig såsom egna företagare ökades ytterligare konkurrensen. De svåra förhållandena avspeglades i en betydande stegring av antalet växelprotester, ackord och konkurser.

I icke ringa mån torde de svårigheter, mot vilka hantverkarna under krisen hava att kämpa, vara en följd av den väldiga ökning av antalet självständiga företagare inom hantverket, som de senaste åren förekommit. Med krisen har följt en omfattande nyetablering inom nära nog samtliga yrken. De nya företagarna hava givetvis i viss utsträckning utgjorts av arbetare från bestående hantverksföretag, vilka på grund av krisen måst permitteras och vilka till följd därav etablerat egna rörelser. I betydande omfattning torde emellertid de nya företagarna hava bestått av arbetslösa från industri, handel och jordbruk med ringa eller inga kvalifikationer för yrkets utövande. Över hela landet och inom alla yrken klagas allmänt över den skadegörelse, som förövas inom yrkena av sist angivna kategorier företagare, vilka utföra arbeten till nära nog hur låga priser som helst, därigenom pressande prisnivån till förfång och skada för de verkliga yrkesmännen. Den till följd av konkurrensen från »bönhasar» minskade avsättningen hos hantverksmästarna har resulterat i ökad permittering av hos dem anställda, fackutbildade arbetare. Även för allmänheten ha de skildrade företagserna haft ytterst menliga verkningar i form av fuskarbeten och försämrade varukvaliteter.

För hantverkets fortbestånd torde de skildrade missförhållandena utgöra en allvarlig fara. En grundbetingelse för att hantverket skall kunna hävda sig i samhället är, att allmänhetens tro på det goda, hållbara hantverksarbetet icke utplånas. Genom det undermåliga arbete, som nu på många

håll av icke fackutbildade hantverkare presteras, torde det vara fara värt, att allmänhetens förtroende för hantverkets utövare försvinner.

Uppenbart är att de statliga åtgärder, som genom inrättandet av lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare igångsatts till stödjande av företagare inom hantverket, icke kunna åstadkomma något effektivt bestående stöd åt hantverksnäringen såsom sådan utan allenast medföra viss hjälp åt ett begränsat antal hantverkare. De för låneverksamheten anslagna medlen medgiva sålunda lån endast till en ringa procent av landets hantverkare. Genom det av statsmakterna uppställda kravet å säkerhet för beviljade lån ställas vidare de sämst lottade hantverkarna, vilka sakna möjligheter att anskaffa sådan säkerhet, utanför möjligheten att erhålla erforderliga lån.

Enligt vår uppfattning äro de rådande svårigheterna för flertalet hantverkare att bedriva sin rörelse och därav förskaffa sig sin utkomst för närvarande så stora, att möjligheten och lämpligheten av genomgripande åtgärder å lagstiftningens väg för beredande av berättigat skydd för hantverkarna i deras yrkesutövning böra göras till föremål för allvarligt övervägande. Särskild uppmärksamhet torde härvid böra fästas vid frågan om begränsning av näringsfriheten genom uppställande av ett legalt villkor om viss yrkeskompetens eller yrkeserfarenhet för rätten att bedriva hantverk. De ändrade förhållandena synas oss motivera omedelbart återupptagande av utredningen om revision av näringsfrihetsförordningen.

Såsom förebild för den ifrågasatta lagstiftningen å området torde lämpligen böra uppställas den norska lagen om hantverksnäring av den 25 juli 1913. Genom sagda lag torde i Norge ett verksamt skydd hava beretts hantverket och dess utövare. Upplyningsvis torde böra meddelas att legala kompetensvillkor för rätten att idka hantverk förefinnas utom i Norge sedan länge i Österrike m. fl. länder och därutöver sedan helt nyligen även i Tyskland och Italien.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla
dels om skyndsamt återupptagande av utredningen om revision av gällande näringsfrihetsförordning, varvid särskild uppmärksamhet bör fästas vid frågan om näringsfrihetens begränsning genom uppställande av legala kompetensvillkor för rätten att idka hantverk,

dels ock, därest denna utredning därtill kan giva anledning, om framläggande av förslag till lagbestämmelser i ämnet.

Stockholm den 23 januari 1934.

Nils Wohlin.

S. H. Kvarnzelius.

Uno Wikström.

K. W. Bodin.

